

ترجمه و شرح متن، حل تمرین و حرکت گذاری

«مبادئ العربیّه» جلد ۴

رشید شرتونی

بخش اول: صرف

به همراه:

ترجمه تمرین‌ها، پاورقی‌ها و مثال‌ها

حرکت گذاری متن و پاورقی‌ها

جدول صرف فعل

دکتر محمد حسن تقیّه

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور - تهران

انتشارات نوید شیراز

بسم الله الرحمن الرحيم

سرشناسه	: شرتونی، رشید، ۱۹۰۶-۱۸۶۶م.
عنوان قراردادی	: مبادی العربیه فی الصرف والنحو، فارسی.
عنوان و نام پدیدآور	: مبادی العربیه الجزء ۱۲ رشید الشرتونی؛ (ترجمه و تألیف) محمدحسن تقیه.
مشخصات نشر	: شیراز: نوید شیراز، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳ جلد
شابک	: ج. ۱: ۱۰۳-۱۰۲-۹۷۸ ۶۰۰-۱۹۲ ۱۰۵-۶: دوره: ۹۷۸ ۶۰۰-۱۹۲ ۱۰۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: یالای عنوان: ترجمه و شرح متن، حل تمرین و حرکت گذاری.
مندرجات	: ج. ۱. صرف به همراه ترجمه تمرینها، باورقی ها و مثالها ... ج. ۲. «از آغاز تا پایان منادا» به همراه ترجمه تمرینها، باورقی ها و مثالها ...
موضوع	: زبان عربی - صرف و نحو
شناسه افزوده	: تقیه محمدحسن، مترجم و مؤلف
رده بندی کنگره	: ۳۹۰۳۹۲۱۳۳۲۰۴۲۱۲۳/ش۳۲۲/۱۶۱۴۱/۱
رده بندی دیویی	: ۴۹۲/۸۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۳۸۵۸۸۸

ترجمه و شرح، حرکت گذاری و حل تمرین های مبادی العربیه جلد ۴ (بخش اول: صرف)

دکتر محمد حسن تقیه
mhtaqiyeh@yahoo.com

طرح جلد: سعید فضلی [۱] لیتوگرافی و چاپ: واصل [۱] شیراز: ۱۵۰۰ جلد
چاپ اول: ۱۳۹۰ [۱] حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات نوید شیراز

دفتر شیراز- تلفن ۶۲-۲۲۲۶۶۶۱-۲۲۲۹۶۷۶ شماره ۷۱۱ [۱] ص.پ: ۷۰۳۶۵۶۶۶

دفتر تهران- تلفن ۵۹۲۵-۸۸۹۰۵۹۲۵ شماره ۱۵۲۳-۸۸۹۲-۲۱

مست الکترونیکی: info@navideshiraz.com

وب سایت: www.navideshiraz.com

شابک: ۹۷۸ ۶۰۰-۱۹۲-۱۰۳-۲ ISBN: 978-600-192-103-2

سایک دوره: ۱۹۲-۱۰۵-۶ ۹۷۸-۶۰۰

هر گونه برداشت جهت تهیه کتاب، جزوه درسی و ...
بدون اجازه ناشر یا صاحب اثر، پیگرد قانونی دارد.

دوره سه جلدی ۱۹۰۰ تومان

مقدمه

به نام خداوند جان و خرد

با توجه به استقبال کم نظیر مخاطبان بزرگوار از کتاب «روش نوین تجزیه و ترکیب» بر آن شدم به ترجمه روان متن، معانی واژگان، حرکت گذاری و حل تمرین‌های جلد چهارم کتاب مبادئ العربیه بپردازم. ضمن احترام به دیگر مترجمان محترم و با سپاس فراوان از خوانندگان معظم به ویژه همکاران دانشمند و دانشجویان محترم، امیدوارم در صورت وجود هر گونه اشتباهی - چون کتاب‌های پیشین - مرا از پیشنهادات و نظرات سازنده خود بی‌نصیب نگذاشته و آنها را از طریق پست الکترونیک ارسال فرمایند تا در چاپ‌های آینده منظور گردد.

پیش و بیش از هر کس، خدای بزرگ را سپاسگزارم که توانستم گامی هر چند کوچک برای اعتلای زبان قرآن بردارم. در پایان لازم می‌دانم از جناب آقای داریوش نویدگویی، مدیر ادیب و محترم انتشارات نوید شیراز و دست اندرکاران بزرگوار آن انتشارات که نهایت تلاش خود را برای چاپ کتاب به عمل آوردند قدردانی کنم و نیز بجاست از همسر فرزانه و دانشمندم، سرکار خانم فرانک ناجی به خاطر همکاری در ویرایش و مطابقت متن با سپاس ویژه داشته باشم.

والله الموفق

دکتر محمد حسن تقیّه

خواننده محترم، لطفاً پیش از مطالعه این کتاب به نکات ذیل توجه فرمایید:

- الف - ترتیب متن همراه با نکته‌ها، پاورقی‌ها و تمرین براساس خود کتاب مبادئ العربیه جلد ۴ تنظیم، و از هر گونه دخل و تصرف پرهیز شده است؛
- ب - ابتدا، خود متن حرکت گذاری، سپس ترجمه و شرح آن آمده است؛ البته این کتاب برای اولین بار در جهان غیر عرب - تا آنجا که اطلاع دارم - به طور کامل حرکت و اعراب گذاری می‌شود؛
- ج - گاهی متن یا نکته‌ها به خاطر طولانی بودن به چند قسمت تقسیم شده است؛
- د - پاورقی‌ها نیز ترجمه، حرکت گذاری و شرح داده شده است؛
- ه - تمرین‌ها ترجمه آنگاه پاسخ داده شده است؛
- و - علامت «...» نشانه این است که بنا به ضرورت، مترجم برخی موارد را شرح داده سپس آنها را جهت رعایت امانت داخل کروشه آورده است؛
- ز - از آنجا که برخی واژگان و عبارات ساده و معلوم بود برای پرهیز از حجیم شدن کتاب از ترجمه آنها چشم پوشی شد؛
- ح - ممکن است یک کلمه ترکیب‌های مختلفی داشته باشد تلاش شده است که دقیق‌ترین آن منظور گردد؛
- ط - برخی اصطلاح‌های مهم بنا بر ضرورت توضیح داده شده است؛
- ی - برای پرهیز از حجیم شدن کتاب، گاهی ترجمه برخی موضوع‌ها و جدول‌ها را نیاروددم که با عبارت (به متن عربی رجوع شود) مشخص شده است؛
- ک - به خاطر راحتی مخاطب محترم و جهت دسترسی آسان، فهرست کلی موضوعی بنابر متن اصلی آمده و از فهرست جزئی پرهیز شده است.
- ل - به مخاطب محترم توصیه می‌شود حتماً از جدول صرف افعال بیشتر استفاده نماید زیرا بارها دیده شده است که مخاطب از وجود چنین جدول مهم و کاربردی، بی‌اطلاع است؛
- م - روش نوین تجزیه و ترکیب نیز ارائه شده تا مخاطب پس از هر درس از آن استفاده نماید؛
- ن - برای راحتی مخاطب محترم، نوع خط متن اصلی و ترجمه و حل تمرین‌ها متفاوت است؛
- س - برای حمل آسان، کتاب به یک دوره سه جلدی تقسیم گردیده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۴	تَوْطِئَةُ وَ فَوَائِدُ
۱۸	عِلْمُ الصَّرْفِ
۱۹	تَعْرِيفُ الصَّرْفِ
۲۲	فِي الْفِعْلِ
۲۲	الْفِعْلُ: مَاضٍ وَ مُضَارِعٌ وَ مَنْزُوعٌ
۳۰	الْفِعْلُ الْمَجْرُودُ وَ الْمَزِيدُ
۳۶	مَزِيدُ اثْنَلَاثِيٍّ وَ مَزِيدُ أَرْبَاعِيٍّ
۴۳	الْفِعْلُ الصَّحِيحُ وَ الْمَعْتَلُ
۴۵	الْفِعْلُ الْمُتَعَذِّي وَ الْإِلْزَامُ
۵۱	الْفِعْلُ الْمَعْلُومُ وَ الْمَجْهُولُ
۵۴	تَصْرِيفُ الْفِعْلِ مَعَ الْأَصْنَافِ
۶۰	الْإِذْعَامُ
۶۴	الْإِعْثَالُ
۶۴	الف - الْإِعْثَالُ بِالْحَذْفِ
۶۷	ب - الْإِعْثَالُ بِالْقَلْبِ
۷۳	ج - الْإِعْثَالُ بِالشُّكْكِ
۷۴	د - فِي مَا يَمْتَنِعُ فِيهِ الْإِعْثَالُ
۷۶	ه - إِعْثَالُ الْهَمْزَةِ
۷۹	و - كِتَابَةُ الْهَمْزَةِ
۸۲	ز - مَوَاقِعُ هَمْزَةِ الْوَصْلِ وَ هَمْزَةِ الْقَطْعِ
۹۱	تَصْرِيفُ الْفِعْلِ غَيْرِ السَّلَامِ
۹۶	تَصْرِيفُ الْفِعْلِ الْمَجْهُولِ
۹۸	الْفِعْلُ الْمَوْكُودُ وَ غَيْرُ الْمَوْكُودِ

١٠٤	 فِي الْأَسْمِ
١٠٤	 أَفْسَامُ الْأَسْمِ
١٠٧	 الْمَصْدَرُ
١١٣	 الْمَصْدَرُ الْمَبْنِي وَ اسْمُ الْمَصْدَرِ
١١٨	 فِي الْمَرَّةِ وَ التَّوْنِ
١٢١	 بِاسْمِ الْفَاعِلِ وَ الْمَفْعُولِ
١٢٧	 الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ
١٣٠	 أَفْعَلُ التَّنْصِيلِ
١٣٦	 لَوَزَانُ الْمِلَاقَةِ
١٣٩	 بِاسْمِ الْمَكَانِ وَ الْأَمَارِ وَ اسْمِ آيَاتِهِ
١٤٤	 أَنْبِيَاءُ الْأَسْمَاءِ
١٤٨	 الْأَسْمُ الْمُقْصُورُ وَ الْمَقْصُورُ وَ الْمُتَقَرِّصُ
١٥٢	 أَحْكَامُ الْمُثَنَّى
١٥٧	 جَمْعُ الْمَذْكَرِ السَّالِمِ
١٦٢	 جَمْعُ الْمَوْثُوثِ السَّالِمِ
١٦٦	 جَمْعُ التَّكْسِيرِ
١٧٣	 فِي جَمْعِ التَّكْسِيرِ الْمَطْرُودَةِ
١٨١	 الْمُوصُوفُ وَ الصِّفَةُ
١٨٤	 بِاسْمِ الْجِنْسِ وَ الْعِلْمِ
١٨٩	 الْمَذْكَرُ وَ الْمَوْثُوثُ
١٩٧	 النِّسْبَةُ
٢٠٥	 التَّصْغِيرُ
٢١٢	 الْإِعْرَابُ
٢١٧	 تَقْدِيرُ عِلَامَاتِ الْإِعْرَابِ
٢٢٣	 الْمَعْرَبُ الْمُتَصَرِّفُ وَ الْمَعْرَبُ غَيْرُ الْمُتَصَرِّفِ
٢٢٢	 الْبِنَاءُ
٢٤٢	 الضَّمِيرُ
٢٤٦	 بِاسْمِ الْإِشَارَةِ
٢٤٩	 بِاسْمِ الْمُوصُولِ

٢٥٥	صِلَةُ الْمُؤْتَمُولِ
٢٦١	أَسْمَاءُ الشَّرْطِ
٢٦٤	أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ
٢٦٨	الْكُنَايَاتُ
٢٧٢	الظُرُوفُ
٢٧٧	أَسْمَاءُ الْأَعْمَالِ
٢٨١	الْعَدَّةُ الْأَخْلَاقِيَّةُ
٢٨٩	الْعَدَّةُ التَّرْبِييَّةُ
٢٩٢	فِي الْحُرُوفِ
٢٩٢	حُرُوفُ الْمَعَانِي
٢٩٥	مُلْحَقَاتُ الصَّرْفِ
٢٩٥	الف - فِي مَا يُكْتَبُ وَلَا يُقْرَأُ
٢٩٦	ب - فِي مَا يُقْرَأُ وَلَا يُكْتَبُ
٢٩٦	ج - فِي زِيَادَةِ الْحُرُوفِ وَحَذْفِهَا
٢٩٨	د - كِتَابَةُ الْكَلِمِ
٣٠٠	هـ - كِتَابَةُ الْأَلِفِ وَتَاءِ الثَّانِيَةِ
٣٠١	و - الْإِتْقَاءُ السَّائِكَيْنِ
٣٠١	ز - تَحْرِيكُ السَّائِكِينَ

مگونه باید تجزیه و ترکیب کنیم؟

طبیعی است که درس «صرف و نحو عربی» برای دانشجویان رشته‌های مختلف علوم انسانی، سخت و پیچیده است. چیزی که آن را ساده و آسان می‌گرداند، «تجزیه و ترکیب» است. لذا نباید درس صرف و نحو عربی، تنوری و نظری برای مخاطب بیان گردد؛ بلکه باید کاربردی و تمرینی آموزش داده شود تا به راحتی بتواند اطلاعات و معلومات بسیاری را بدون حفظ کردن، فرا گیرد و چنین مخاطب بی‌در پی، تمرین و ممارست می‌کند به ندرت مطالب فراگرفته را به فراموشی می‌سپارد. از این روست که دانشمندان قدیم زبان و ادبیات عرب، از همان ابتدا به تألیف کتاب‌هایی پیرامون «عرب» همت گماردند.

با توجه به نکته بالا، نگارنده تلاش دارد روشی را که سال‌ها تجربه گردیده و بسیار مورد استقبال مخاطبان قرار گرفته است، در اختیار ایشان قرار دهد. ولی پیش از هر چیز توجه خوانندگان محترم را به نکات مهم و بنیادین ذیل جلب می‌نماید:

- پیش از پرداختن به تجزیه و ترکیب، بهتر است به معنی عبارت‌ها و کلمه‌ها دقت و توجه کند زیرا تا معنی آنها را درک نکند، به سختی می‌تواند به اهداف خود برسد.

- خواننده محترم، باید برای یادگیری دستور زبان عربی، جمله‌ها و عبارات‌های عربی را براساس الگوهای داده شده، تجزیه و ترکیب کند؛

- اسلوب و روش تجزیه و ترکیب باید منظم باشد، یعنی به روش ارائه شده، درست و دقیق عمل کند، نه اینکه هر چه به ذهنش برسد، روی کاغذ بیاورد زیرا نامنظم عمل کردن، برابر است با فراموش کردن آموخته‌ها؛

- پس از عمل به نکات مذکور، تمرین و ممارست زیاد، بسیار ضروری و مهم به شمار می‌آید.

اینک به بیان شیوه تجزیه و ترکیب انواع کلمه پرداخته می‌شود.

تجزیه اسم:

آیا این اسم ...

الف - متصرف است یا غیر متصرف؟

ب - اگر متصرف باشد، مفرد است یا متنی یا جمع؟

یادآوری:

۱. در صورت جمع بودن، نوع آن مشخص شود. (مذکر سالم، مؤنث سالم، مکسر)؛

۲. اگر جمع مکسر باشد، مفرد آن نیز ذکر شود؛

ج - مذکر است یا مؤنث؟

یادآوری:

نوع مؤنث نوشته شود: (مجازی یا حقیقی و لفظی یا معنوی)

د - جامد است یا مشتق؟

یادآوری:

۱. در صورت جامد بودن، مصدری است یا غیر مصدری؟

۲. اگر مصدر باشد، مجرد یا مزید بودن فعل آن، تمیز داده شود؛

۳. اگر مشتق است، مشتق وصفی است یا غیر وصفی. سپس نوع و مصدر آن ذکر شود؛

ه - معرفه است یا نکرده؟ نوع هر یک مشخص شود؛

و - معرب است یا مبنی؟

یادآوری:

۱. در صورت مبنی بودن، نوع بنای آن معین شود؛

۲. در صورت معرب بودن، با توجه به حرف آخر کلمه، مقصور، منقوص و ممدود است یا

صحیح الآخر؟

۳. آیا اسم معرب، متصرف است یا غیر متصرف؟